

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK X.

ČÍSLO 2.

Major V. KOMÁREK:

Bitva na Ceru.

(Dokončení.)

Počátek bitvy v noci s 15. na 16. srpna:

Na největší části fronty uplynula noc beze změny, vyjma na Ceru.

Kombinovaná divise, která ze své nocovací stanice, vesnice Banjana, táhla již od 3 hod ráno, přišla k Ceru před soumrakem dne 15. srpna.

Velitel II. armády nalezl nepřítele u Šabce nečinného. Věděl, že nepřátelské oddíly jsou asi na 10—15 km západně od Šabce a že v údolí Jadra tiskne nepřítel III. armádu a proniká k vlastním Jarebičským posicím. Ze zpráv o nepříteli, které velitel II. armády svými rozkazy vydal podřízeným velitelům, není vidět, byl-li orientován o tom, je-li nepřítel a v jaké síle na hřebenech Iverka a Cera; mluvila z nich však snaha zmocniti se co nejdříve obou hřebenů a obsaditi je vlastními oddíly ve směru západním. Pro Iverak neměl již k dispozici trupy; neboť jen jedna divise (kombinovaná) dosáhla toho dne Tekeríše. Pro II. armádu byl Cer bližší a důležitější; Cer měl býti základnou pro bočnou činnost II. armády proti nepříteli, který postupuje údolím Jadra a přes Iverak, a zároveň měl býti oporou proti nepřátelským akcím ze severu. Proto nařizuje 15. srpna v poledne velitel II. armády osobně a ústně zástupci velitele kombinované divise, aby ihned po dosažení Tekereše odeslal jeden pěší pluk s baterií přes Parlog po hřebenu Cera na Trojan a Kosanin grad.

Z tohoto nařízení vyjímám nejdůležitější část: „S divisi úsilným pochodem snažit se postoupiti co nejvíce kupředu, co možná ještě v noci a obsaditi Kosanin grad, neboť na tom závisí nejen úspěch celé operace, ale i úspěch operací dalších.

Velitel kombinované divise byl na průzkumu posic podle dřívějšího rozkazu na pravém břehu řeky Dobravy. Jeho zástupce a podřízení velitelé pluků pochopili myšlenku svého velitelství armády a vynaložili vše k jejímu energickému provedení.

Trupy, jak bylo již řečeno, byly od 3 hod. zrána na pochodu a úplně znavené přišly pod Cer. Přes to však ihned odešel určený 2. přespočetný pěší pluk s jednou baterií na Trojan (konečný východní vrchol na hřbetu Ceru). Předvojový prapor pluku dosáhl Parlogu (3 km jižně od Trojana) ve 20 hod. Velitel této baterie, mjr. Jevrem Topalović, popisuje počátek boje na Ceru takto:

„Předvojový prapor pochoduje dále na Tekeriš a Cer; baterii bylo nařízeno vyčkati na Krivajске kose hlavní voj pluku. Dočkavši ho, pochodovala baterie za čelním praporem v pochodové formaci.

V té době — byla již noc — počal liják provázený ohromnou bouří a blesky. Voda se lila se všech stran, bláto a déšť přímo se

zlomyslností padal na umořené trupy; s velkou obtíží se pohybovala baterie po kopcovitém terénu a špatné cestě. Temná noc zahalovala svým neproniknutelným pláštěm lidi a zvířata; prst před očima nebylo viděti, bláto, zvířata umořená, déšť — vše dohromady tvořilo ohromné potíže, vymykající se z představy člověka.

Jen kázeň a hluboké vědomí vážnosti tohoto okamžiku zvítězily nad rozběsněnou přírodou, která všechny možné překážky kladla v cestu vítězům u Kumanova a Bregalnice. Vědomí povinnosti jako by se přeneslo z lidí i na ta zvířata; koně se opírají jeden o druhého, a kde už jejich síly nestačí, tam pomáhá starý spojenec — pěšák. Postupovalo se pomalu, tiše — ale neustále.

Po několika hodinách se bouře utišila a slyšíme palbu ze směru „Ceru“ a první myšlenka byla: to jsou naši. Palba najednou utichla. Zjistiv takto nepřítele, došel předvoj s baterií na Parlog (kota 368), kde se zastavil. Sem přišel i velitel 6. přespočetného pěšího pluku a oznamuje veliteli předvoje rozkaz divisní: aby ještě této noci došál Ceru stůj co stůj. Během rozhovoru doběhl k nim jeden vojín kulometného oddílu 2. přespočetného pěšího pluku, který celý udýchán a schvácen hlásí: Pane majore — hle je — Šváby!

„Kde?“ táže se velitel 6. pluku.

„Hle tam na 200 kroků od vás“ a ukazuje rukou vpravo. Tázán, jak to ví, že jsou to Švábi, vojín vysvětluje: „Zůstal jsem zpět za oddílem, abych se napil vody; jdu pak směrem za oddílem, slyším palbu na konci cesty, jdu tam, ale palba najednou přestala; přijdu k tomu místu, spatřím lidi spící na břichu a koně uvázané ke stromům; ptám se, je-li to kulometný oddíl 2. pluku? Oni nic. Já znovu se ptám 2—3 krát, konečně jeden povídá něco a já poznal z řeči že to není náš vojín — ale Šváb!“

Velitel předvoje vyslal jednu hlídku s tím vojínem v označeném směru. Za několik minut se hlídka vrátila a potvrdila hlášení vojína kulometníka, že jsou v samé blízkosti rakouští jezdci a spí!

Po této zprávě počíná noční boj kombinované divise, t. j. činnost II. armády, a tím i Cerská bitva.

Popatřme blíže na tento noční boj.

Od Trojana ve formě hvězdy se táhne několik hřbetů. Jeden jde jihozápadně a jmenuje se Vodica a potom se rozděluje na druhé dva: Gaj a Borno polje. Druhý hřbet jde přímo na jih pod jménem Veliká a Malá Lisina a Parlog, od které se úplně ve směru východním odděluje hřbet Divič a Dugi rt. Přes vrchol Kik u vesnice Tekeriš spojuje Cer rozvodí Sávy a Tamnavy.

Ve 20 hod. byl II. prapor 2. pěšího pluku na Parlogu, 3 km jižně od Trojana. V té době bylo slyšet střelbu z Malé Lisiny. Prapor zahájil silnou palbu z pušek na nepřítele; pak nastalo ticho a vyslány bojové hlídky. To trvalo do 23 hod. Do té doby přišel na Parlog ještě III. prapor 2. pěšího pluku a baterie. Velitel 6. pěšího pluku, který tu meškal, nařizuje, aby III. prapor zesílil II. V 23 hod. postupují II. a III. prapor na Malou Lisinu; při postupu přichází od velitele přední rotý zpráva, že jedna vlastní hlídka stihla skupiny spících nepřátelských vojáků na Malé Lisině a že je pobila a že druhá hlídka palbou přepadla nepřátelské vojíny na východním svahu Malé Lisiny a že se nepřítele zmocňuje strašná panika.

Do půlnoci je obsazena Malá Lisina a potom se ihned přikročilo k útoku na Velkou Lisinu. Odtud nepřítel kladl silný odpor palbou a protiútoky. Střelba z pušek a kulometů byla velmi silná.

Aby byl zlomen nepřátelský odpor, diriguje velitel 1. pěšího pluku jeden prapor přes Dugi rt na Kosu Divić, aby Trojan i Velká Lisina mohly být napadeny i z východní strany. To bylo asi o 1 hod. 16. srpna. O 2 hod. útok tohoto praporu nemá úspěch. Prapor je zesílen; útok se obnovuje a ve 3 hod. ovládá 1. pěší pluk celý hřbet Divić.

V tom čase II. a III. prapor 2. pěšího pluku pokračuje v útoku na Velkou Lisinu. Ačkoliv je noc, srbské trupy bojují jako ve dne. Okolo 3 hod. 30 min. i 6. pěší pluk začíná útok na Borno polje, t. j. na hřbet, z něhož se přes Vodice přijde na Trojan.

Ve 4 hod. obsazují 3 prapory 2. pěšího pluku Velkou Lisinu.

V 5 hod. zahajují činnost ještě dvě baterie.

Asi v 6 hod. dostal nepřítel na svém křídle posily od 9. pěší divise, které údolím řeky Lešnice postupují přes Rašuljavu a Gaj na Borno polje a Tekeriš, t. j. proti levému křídlu kombinované divise.

Pro únavu trup zastavuje kombinovaná divise svůj postup a zejména na levém křídle, kde počal i dokonce ústup. V tom okamžiku přichází na bojiště velitel této divise a ujímá se sám opět osobně vedení bitvy.

Resultát těchto nočních bojů, které vlastně zosnoval velitel II. armády, byl tento: pravá, hlavní kolona nepřátelské 21. zeměbrancecké divise, která postupovala po hřebenu Ceru, byla zde přepadena při nocování, rozbita a musila celá ustoupiti. Nepřítel sám líčí tuto paniku v noci s 15. na 16. srpna jako „neštěstí 21. zeměbrancecké divise.“ Akce tato měla za následek, že tato divise byla na nějaký čas vyřazena z bojových jednotek, co mělo u nepřítele škodlivý vliv jak na jeho V. armádu, tak i na skupinu II. armády u Šabce.“

Po této osudné noci byla 16. srpna na srbské straně taková situace: Na Dunaji a Sávě až k ústí Kolubary (v to) slabé nepřátelské síly, ale nejsou nemožná překvapení z této strany.

U Šabce projevoval nepřítel slabou činnost.

V Mačvě jsou zjištěny osamělé síly nebo předvoje silnějších vojsk.

Na východním výběžku Ceru vybojovaly vlastní síly značný úspěch. Tento úspěch měl sice vliv na vlastní situaci, ale ne v plném rozsahu. Tento úspěch vybojovala kombinovaná divise, která byla 16/8 zrána na linii Borno Polje—Parlog—Lisina—vesnice Divić, t. j. v prostoru okolo vesnice Tekeriše.

Moravská divise I. výzvy je 10 km za kombinovanou divisi. Zde je v blízkosti i jezdecká divise — s velkou částí jižně od vesnice Zablače v posici Stolice, se 2 eskadronami vpředu u vesnic Slatiny a D. Branjská.

III. armáda s 2 divisemi (bez dvou pluků) pro nepatrný ústup je na nové posici na výšinách u vesnice Jarebice. Na tuto posici přišly již 14/8 večer dva pěší pluky a zbytek dělostřelectva Drinské divise I. výzvy, které až dosud byly u Valjeva. 6. pěší pluk II. výzvy a 17. pěší pluk I. výzvy na pochodu z prostoru Šabce na frontu III. armády.

Posice III. armády se táhne: Bogičevića Kulina—Jarebička Crkva—Puškarevac—Majdan—kota 412—Groblje—kota 439 s levým bočním vojem na posicích přímo na východ od Krupanj.

Síla III. armády v té době je 3 pěší pluky I. výzvy, jeden pěší pluk II. výzvy, půl pěšího pluku III. výzvy, 28 polních a 8 horských rychlopalných baterií.

Před III. armádou nepřítel drží linii: Popov Parlog—vesnice Brezjak—západní okraj vesnice Korenice.

Síla nepřítel na Ceru, v údolí Lešnice, na Iveraku a na obou březích řeky Jadrú odhadována podle tehdejších zpráv asi na čtyři pěší divise.

U Krupanj se objevil nepřítel v síle asi jednoho pěšího pluku, ale vše nasvědčuje tomu, že bude zesílen částmi, které ho následují. Dále na jih nebyly žádné akce.

U Vyšehradu nepřítel slabě reaguje na ofensivní činnost Užického vojska.

Proti Sandžaku žádná nepřátelská akce.

Celkovou situaci lze takto shrnouti:

Nepřátelská V. armáda v poríčí Jadrú a na Ceru silně vpřed posunutá a osamělá. Část u Šabce nepodporuje ji aktivně. Části jižně od ní jsou odděleny velkým a těžko schůdným prostorem, takže by jejich pomoc mohla se projevit jen postupem na srbském území ve směru dosti vzdáleném a odděleném od hlavního směru působnosti — ale ne rychle a přímo. Proto je především třeba porazit osamělou skupinu v údolí Jadrú a na Ceru. Toto rozhodnutí vyjadřuje vrchní velitelství již v nařízení z 15/8 zrána.

Kupředu posunutá nepřátelská skupina na Jadrú a Ceru je v plném dotyku s vlastní III. a s částmi II. armády. Svým pravým křídlem ohrožuje levé křídlo III. armády a na severu usadila se u samého pravého křídla III. armády. Mezitím II. armáda dobyla v noci s 15/8 na 16/8 úspěchu nad částmi nepřátelských sil, a to v důležitém směru. Jezdecká divise v svém postupu ohrožuje levý bok nepřítel v poríčí Jadrú a Moravská divise I. výzvy přišla, aby paralysovala nepřátelský úspěch v údolí řeky Lešnice.

III. armáda zesílena k novým bojům svěžími silami polovinou pěší divise a mimoto dvěma pěšími pluky z oblasti Šabce.

Veškeré tyto okolnosti ještě více zdůrazňují nutnost nejprve porazit vpřed posunutou nepřátelskou skupinu, aby nebyla jí dána možnost a čas, využití dále svého úspěchu.

16. srpen, první den bitvy.

Terén, v kterém byla svedena bitva, měl na její průběh velký vliv.

Posice III. armády byly ve výši vesnice Jarebice po obou březích kolmo k řece Jadrú. Vpravo a vzadu od nich, t. j. severovýchodně ve vzdálenosti 10 km na východní okraji hřbetu Ceru angažovala se kombinovaná divise II. armády. Druhá divise II. armády má se rozvinouti jižně od kombinované divise proti východní části Ceru a Iveraka.

Tím způsobem jsou posice II. armády asi 7 km za obrannými posicemi III. armády a na 3—4 km severně od nich.

Posice vlastních sil netvořily 16. srpna zrána při počátku bitvy jeden celek: tak mohl nepřítel takticky ohrožovati vnitřní křídla obou armád. Toto ohrožení vnitřního křídla III. armády bylo již takřka skutečností, neboť nepřítel byl již přesně v prodloužení jejího pravého vnitřního křídla na Popovom Parlogu na bodě, který je asi 3—5 km vzdálen a převyšuje vlastní křídlo asi o 150 m.

Posice III. armády byla asi 12 km dlouhá. Takový prostor byl i v jiném terénu pro armádu příliš široký, zvláště když její síla tehdy byla asi jedna divise I. výzvy.

II. armáda nebyla v obraně, nýbrž útočila a její útočná fronta byla příliš stěsnaná. Svým levým křídlem měla postupovati přímo na Popov Parlog, t. j. na onen bod, z kterého nepřítel ohrožoval pravé křídlo III. armády. Tím se zmenšuje ona vpředu zmíněná nevýhoda vzdálenosti mezi vnitřními křídly III. a II. armády.

Levé křídlo III. armády se neopíralo o žádný neschůdný prostor; proto mohlo snadno býti ohroženo ze směru Krupanj a Ljubovij. I to bylo velkou nevýhodou posice III. armády.

Ani vzhledem na využití palby z pušek, kulometů a děl nebyl terénní tvar posice III. armády zvlášť způsobilý. Naopak k posicím vedou údolí řek, které poskytují nepříteli krytý postup při přiblížování. Též i s topografického hlediska je posice velmi slabá. Tato posice byla zaujata proto, aby se co nejdéle udržela ve vlastních rukou křižovatka cest u Zavlak. Ačkoliv je i tato posice dosti rozlehlá, přece ještě je užší než posice na výšinách u Zavlak, na kterých by se síly III. armády ještě více tříštily. Konečně mohlo býti využito vpřed posunuté III. armády k ohrožení boku nepřítele na Ceru a Iveraku stojícího proti vlastní II. armádě.

Posice, na které útočí II. armáda, jsou velmi silné; jejich východní okraje tvoří pohoří Ceru a Iveraku. Na severní části umožňuje přiblížení les, ale vyžaduje trupy v boji v lese vycvičené; zde byli Srbové ve výhodě proti Rakušanům. I v té okolnosti záležela jedna část srbského úspěchu v Cerské bitvě. Na jižní části byl terén otevřenější a ztěžoval tím útoky levého křídla II. armády. Severní část — hřbet Ceru — převyšoval jižní část a proto srbský úspěch na Ceru již s počátku podlomil nepřátelský odpor proti II. armádě.

Přejdeme nyní k běhu události:

Abys rozšířil svůj úspěch dobytý v údolí řeky Jadra a na Iveraku, nepřítel pokračuje tohoto dne v svých útocích. Srbové pak, aby zastavili nepřátelský postup a utvořili si pro své vítězství nad nepřátelskou V. armádou vhodné podmínky, částečně se brání a částečně útočí. Tyto boje, které trvaly do konce bitvy, tvořily v celku Cerskou bitvu.

U Šabce přešla Šumadijská divise I. výzvy v útok směrem Cerovac—Šabac a D. Branjska—Pričinović—Šabac, ale již v 8 hod. narazila svou levou kolonou na dosti silného nepřítele, odhadnutého asi na tři pěší pluky.

Útok je zastaven.

Na pravém křídle proti vesnici Ohridu přešel jeden nepřátelský prapor Sávu, zatlačil zde jednu vlastní rotu a postupoval přes Ohrid k vesnici Cerovac. Tím byla Šumadijská divise I. výzvy přinucena zajistit se i z této strany.

Ve snaze zajistiti levý bok Šumadijské divise I. výzvy a pravý bok kombinované divise vyslala jezdecká divise jednu svou část podél severních svahů pohoří Ceru a s hlavními silami postupovala Mačvou, přidržujíc se blíže Šumadijské divise. Při tom hlavní síly jezdecké divise (bez 3. jezdeckého pluku), 19. pěší pluk Šumadijské divise I. výzvy zatlačují slabší nepřátelské síly a dosahují linie Beli Kamen—Šibovi—Brestovac a odpoledne odrážejí nepřátelský útok proti Šibovi.

3. jezdecký pluk zesílen jezdeckým plukem Šumadijské divise měl za úlohu, chrániti pravý bok kombinované divise a společně působiti s jezdeckou divisí. Při svém postupu od vesnice Volujce přes ves Dvořiště ve směru vesnice Desić narazil u Skakališta na jakési nepřátelské síly, které přinutil k ústupu na Trojan, ke které-

mu se jednou svou částí přiblížil. Pokračoval v postupu směrem na západ přes Desić a dospívá k vrcholku Bobije (kota 362) severozápadně od Kosaninog gradu.

U kombinované divise po dosavadních bojích bylo potřeba dát jednotkám oddech; mimoto očekáván příchod moravské divise I. výzvy, aby byl pak společně proveden útok.

Mezitím se nepřítel též vzpamatoval z nočního boje a okolo 10 hod. 30 min. bije silnou bočnou dělovou palbou z Iveraka do levého křídla kombinované divise, která pro veliké ztráty ustupuje asi na 2 až 3 km nazad; odpoledne pak zbytek divise též ustoupil, takže kombinovaná divise je v linii Krivajska Kosa—Radonjića Brdo—Kik kota 325 a s jedním praporem u Skakališta, 2,5 km východně od Trojana.

Mimo zmíněnou dělovou palbu nepodnikl nepřítel nic zvláštního proti kombinované divisi, takže se mohla klidně a pohodlně rozmístiti.

Za ústupu asi ve 13 hod. 30 min. dostala kombinovaná divise zprávu od 3. jezdeckého pluku, že u Skakaliště narazil na nepřítele, kterého zatlačil z Trojanu a sám ho obsadil. Mimoto kombinovaná divise dostává zprávu, že na severních svazích Ceru nepřítel ustupuje na Desić. Zajisté přijala divise tyto zprávy s velkou radostí.

Moravská divise I. výzvy dosáhla toho dne bojiště asi v 10 hod., stojíc jižně od kombinované divise rozvinuta a připravena k útoku. O 11 hod. 30 min. nařizuje velitelství II. armády útok ve směru Popov Parlog, t. j. ve směru místa, které měl nepřítel obsazeno a jež bylo přesně v prodloužení pravého křídla fronty III. armády.

Podle toho nařízení vede velitel moravské divise I. výzvy svou divisi k útoku z výchozí posice kota 325, kota 330 na frontu Spasovine—Begluk. Za útoku dosáhla divise linie ves Jugoviči—Begluk (kota 291). Před večerem napadá nepřítel moravskou divisi, ale je odražen; nepřítel ustoupil na útočnou vzdálenost.

Za noci obnovil nepřítel útok proti pravému křídlu této divise, ale i zde byl odražen.

Na frontě III. armády byla iniciativa v rukou nepřítele. V 8 hod. počal nepřítel útočiti z Popova Parloga směrem přes ves Jarebici proti pravému křídlu III. armády. Boj veden až do poledne, kdy byl nepřítel přinucen k ústupu do svých původních posic. Mimoto se pokouší nepřítel z Popova Parloga postoupiti též východním směrem přes hřbet Iveraku na Rajin Grob, ale i ten pokus se nezdařil. Zde byly boje skončeny o 17 hod. 30 min.

Na částech fronty III. armády na pravém břehu Jadra, kde velel velitel Drinské divise II. výzvy, t. zv. levý podúsek pravého úseku, nepřítel neútočil do 16 hod. V té době počal útočit na Simino Brdo (severovýchodně od Jarebičke crkve); ačkoli byl útok veden dosti energicky, je přece odražen. Boj byl zde ukončen v 19 hod. 20 min. Na levém břehu Jadra již zrána nepřítel útočil, a to hlavně směrem V. Gradac, vybíhající bod před pravým křídlem posice Drinské divise I. výzvy a na Majdan na centrum posice této divise. Útoky byly odraženy. O 14. hod. obnovuje nepřítel útoky. Útoky na Majdan byly odraženy. V. Gradac padá a nepřítel útočí pak na Puškarevac, t. j. na pravé křídlo posice Drinské divise I. výzvy, na onu část posice, z které se z levého břehu uzavíralo a bránilo údolí řeky Jadra.

Jen jedinečnému chování jak velitelů, tak i vojáků lze děkovati, že útok byl odražen, a to v okamžiku, kde nebylo u divisi zálohy nic, ani sebe menší oddíl — neboť i poslední část — jedna zákopnická rota, byla angažována k odražení útoku na Puškarevac.

U Krupanj rozbil nepřítel naši skupinu asi 2½ praporu silnou s 2 děly a 3 kulomety a Rudnički četnický oddíl a dosáhl linie Nedino Brdo—Ravno Brdo (8—10 km jihozápadně od Zavlak). Nepřítel se zastavil na Čulišti (kota 460) a Drenovom Ostenjaku, t. j. na levém boku III. armády, odkud by zítřejšího dne mohl působiti úplně v zad levého křídla III. armády, protože vlastní bočný krupanjský oddíl dirigovaný v tom směru v boji s 3násobným až 4násobným nepřítelem byl nezpůsobilý k dalšímu zadržení nepřítele před sebou.

Aby se tomuto nebezpečí zabránilo, nařídil velitel III. armády večer 16. srpna, že se svou armádou přejde do posic na výšinách vesnice Zavlaka, t. j. že ustoupí asi 7—8 km vzad na výši posic II. armády do linie Marjanoviča vis — Ravnajski vis — kota 263 — Groblje—Radjevski Kamen—Šumez, na kterou by musily útočiti frontálně i části postupující od Krupanj.

Na ostatních místech fronty žádné zvláštní události.

Vrchní velitelství bylo o uvedených událostech uvědomeno těmito zprávami:

O d III. a r m á d y:

1. III. armáda je ohrožena na pravém a na levém křídle; proti levému boku postupuje celá jedna nepřátelská divise.

2. Ze směru Proslap konstatovány nepřátelské oddíly s dělostřelectvem.

3. Nepřátelské útoky na frontu nejsou vedeny většími silami, protože vlastní síly je nejen odrazily, nýbrž i místy pronásledovaly.

Nepřátelské útoky na frontě III. armády byly skutečně však silnější, než by se dalo souditi ze zpráv III. armády; útoky na Majdan byly odraženy, ale Vel. Gradac padá a nepřítel potom útočí na hlavní posice, kde je odražen s vynaložením krajních sil a zasazením posledních záloh — jedné zákopnické roty.

Boje skončily zde teprve za soumraku a zprávy o jejich průběhu mohly k vrchnímu velitelství přijíti během noci s 16. na 17. srpna.

4. Nepřítel postupuje po hřebenu Ceru v síle jedné divise s levým bočním zajištěním (jeden pěší pluk, 2—3 baterie a 1—2 eskadrony) směrem od Bele Reky přes Culjković na Metković.

5. U Šabce přešla 14/8 na srbské území jedna nepřátelská divise 4. armádního sboru.

6. Proti levému křídlu Šumadijské divise I. výzvy zjištěn nepřítel v síle asi tří pěších pluků.

7. V Mačvě nebyly konstatovány žádné větší síly.

8. Jedna nepřátelská kolona postupuje mezi Jevremovcem a Varne.

9. Šumadijský jezdecký pluk zajal jednu nepřátelskou zapřaženou baterii na severním svahu Ceru.

Mimo tyto zprávy získány od II. armády tyto zprávy o situaci vlastních sil:

1. Šumadijská divise I. výzvy asi v 9 hod. 30 min. zastavila svůj postup na Šabac proto, aby mohla napadnouti nepřítele objevivšího

se před její severní kolonou v síle asi tři pěších pluků, 2 eskadron a 30—40 děl. Při tomto útoku byl nepřítel zatlačen z Belog Kamena a pravděpodobně ustoupil k vesnici Dobrić.

Divise nocovala v okolí Slatiny s předními strážemi na Belom Kamenu — levém břehu Dumače a na Gušinovu grobu.

2. Jezdecká divise je rozmístěna v posici Brestovac—Raskršće—Metković a připravena k útoku na nepřítele v síle asi jednoho pěšího pluku, 2—3 baterií a 1—2 eskadron, postupujícího přes Culjkoviće na Metković.

3. Kombinovaná divise postupovala do 8 hod. a dosáhla linie Borno Polje—Parlog—Lisina—Divić, ale později pod vlivem bočné dělové nepřátelské palby z Iveraku musila ustoupiti něco dozadu (asi 3—5 km) na linii Krivajská Kosa—Radoničke Brdo—Kik (kota 325).

Vrchní velitelství nemohlo všechny zprávy dostati najednou, nýbrž během celého dne. Podle toho, jak je přijímalo a uznávalo jejich důležitost, podle toho vydávalo též nové rozkazy.

První rozkaz vydalo vrchní velitelství v 14 hodin, kterým nařizuje veliteli I. armády, aby z Timocké divise I. výzvy odeslal veliteli III. armády přes Valjevo do Zavlak jeden pěší pluk a aby obě divise z Lazarevce přivedl do Ubu.

Z tohoto rozkazu vidíme, že byl vydán dříve, než dostalo zprávu od III. armády, oznamující, že celá nepřátelská divise postupuje ze směru Krupanj—Zavlaka, t. j. že jej vydala ihned po zprávě, která hlásí, že Krupanjský oddíl útočí a že má úspěch.

Mimo to lze vyčísti z tohoto rozkazu tu velmi vážnou věc, že vrchní velitel poznává, že hlavní průběh bitvy bude západně od Kolubary; proto nařizuje, aby obě dvě divise, zadržené včera v Lazarevci, byly převedeny na levý břeh Kolubary, do okolí Ubu, aby mohly býti výhodně dirigovány pro akci k provedení manévru vlastním pravým křídlem, t. j. pro akci proti severnímu nepřátelskému boku, a přerušiti mu tím jeho spojení mezi Sávou a Dolní Drinou. Toto rozhodnutí je v úplném souhlase se získanými zprávami.

Druhý rozkaz vrchního velitelství byl vydán v 17 hod. Bylo jim nařízeno, aby 12. kádrový pěší pluk odtáhl z Kragujevce do Valjeva, kam má dojiti 19. srpna a býti k dispozici veliteli II. armády.

Tento rozkaz doplňuje jen rozkaz první.

Třetí rozkaz vydán v 17 hod. 30 min. Jím nařizuje vrchní velitelství veliteli I. armády: a) aby ihned dirigoval Moravskou divisi II. výzvy z Ubu nejkratší cestou přes Valjevo, do prostoru Jolina Breza—Stav—Sovački Kik, kde stojí k dispozici velitel III. armády; b) aby jednu divisi z Lazarevce odeslal v noci do Ubu.

Velitel III. armády byl o tom o všem zpraven s dodatkem, že Moravská divise mu stojí k dispozici jediné k zamezení nepřátelského postupu ve směru Pecka—Valjevo.

Toto nařízení vyplynulo ze zprávy, že na Proslopu je slyšet Moravská divise mu stojí k dispozici jediné k zamezení nepřátelské divise. Tímto omezením v použití Moravské divise chtělo vrchní velitelství vyjádřiti, že si podržuje tuto divisi i pro své event. kombinace na tomto křídle, protože situace zde byla ještě velmi nejasná.

V 18 hod. téhož dne vydáno čtvrté nařízení, podle kterého jeden dělostřelecký oddíl odeslán z Kragujevce do Valjeva a dán Morav-

ské divisi II. výzvy k dispozici. Je to vlastně doplněk třetího rozkazu. — Žádné z uvedených nařízení se nevyznačuje novým operačním úmyslem.

Druhý den bitvy — 17. srpen.

Ústup III. armády v noci s 16/8 na 17/8 proveden bez nepřátelského tlaku, takže 17/8 již v 5 hod. stojí v linii Marjanoviča Vis — kota 241 — kota 263 Groblje—Radjevski Kamen—Cerik—Baštavsko Brdo. Na Baštavskom Brdu se shromáždily i rozbité části krupanjského oddílu.

Početní stav III. armády ráno 17/8 byl: 1. jezdecký pluk, 1 jezdecká eskadrona, 8 praporů I. výzvy, jeden rozbitý pěší pluk II. výzvy, 1½ praporu III. výzvy a 1 horská a 7 polních baterií. To byl právě počet asi jedné divise, na kterou nepřítel útočí s 36., 42. a částmi 9. pěší divise a dvěma horskými brigádami.

Podle dosavadních zpráv oceňovalo vrchní velitelství v tomto prostoru nepřítele na 3—4 pěší divise.

Toho dne zrána neměl velitel III. armády žádnou armádní zálohu a divisi zálohu u divise na pravém křídle tvořily všeho vsudy dvě roty III. výzvy a na levém křídle 4 prapory (3 z 6. a 1 z 5. pěšího pluku).

Na pravé křídlo měly přijít 6. pěší pluk II. výzvy a 17. pěší pluk I. výzvy. Tyto pluky byly odeslány od Šabce a považovány za postačující pro přímou pomoc III. armádě.

Na konci levého křídla III. armády, asi kolem 14 hod., počal nepřítel v síle asi 2—3 pěších pluků útočit na Baštansko Brdo; byl do soumraku sice odražen, ale musila být k tomu angažována veškerá záloha divise levého křídla. Na štěstí nepřítel ani ke konci dne 17/8 ani v noci s 17/8 na 18/8 neútočil na žádném jiném místě fronty III. armády. Ba co více, podle zpráv zvědných oddílů v údolí řeky Jadra byl nepřítel konstatován jen u vesnice Brezjaka, což vedlo k domněnce, že nepřítel se svými útoky špatně pochodil.

Tento relativní dobrý situační stav v III. armádě zmenšovala nepřátelská akce vedená směrem Ljubovij—Pecka. Podle jednoho zachyceného rozkazu zjištěny zde 11., 12. a 13. horská brigáda, které měly dne 17/8 „děj se co děj“ obsadit linii Straža—Oreovica—Kik—Golo Brdo, která byla přímo ve výši posice III. armády.

Nepřítel dosáhl však jen linie Straža (kota 726)—G. Ljubovija—Senokos.

Velitel III. armády, počítaje se 17. pěším plukem, který tohoto dne ve 20 hod. dosáhl Osečiny a s Moravskou divisi II. výzvy, které mělo být použito na frontě Ostružanj—Pecka—Sovacki Kik, t. j. proti téměř směru, kterým postupoval nepřítel od Ljubovije, neměl příčiny, aby změnil své posice, nýbrž zůstal na místě. Tím ubyla vrchnímu veliteli jedna starost.

Na frontě II. armády u Moravské a kombinované divise I. výzvy byly větší boje. Hlavně byla silněji napadena Moravská divise, která byla přinucena koncem dne ustoupit z linie vesnice Jugoviči—Begluk dozadu asi 3—4 km do posice Kalem.

Mezitím pravé křídlo kombinované divise znovu postoupilo a obsadilo Trojan na Ceru.

Jezdecká divise, která vyplnila prostor mezi kombinovanou a Šumadijskou divisi I. výzvy, provedla toho dne několik smělých

podniků. Postupovala s jedním plukem za jednou nepřátelskou kolonou ustupující do Prnjavoru; zatlačila značné části podél severních výběžků Ceru a chránila tak levý bok Šumadijské divise. Vše to mohlo jen uspokojiti vrchního velitele a potvrditi, že v Mačvě není žádných větších nepřátelských vojsk.

U Šabce zatlačuje Šumadijská divise I. výzvy nepřitele až před samý Šabac, ale nepřítel ji zadržuje svou silnou dělovou palbou na linii Misař—Jevremovac.

O událostech II. a III. armády bylo vrchní velitelství velmi dobře zpraveno.

O událostech mimo fronty II. a III. armády mělo vrchní velitelství tyto zprávy:

U Obrenovce a východně mimo nepřátelské bombardování žádná jiná akce. O rozložení a síle nepřitele na frontě Kupinovo—Boljevac získalo tuto zprávu: Na frontě u Kupinova do Progara je 69. pěší pluk a 6. pěší pluk na frontě od Progara do Boljevce. Severně od Kupinova je jedna 15 cm houfnicová baterie a za ostrovem proti Skeli jedna polní baterie; na Progarském ostrově jedno dělo; na pastvisku východně od vesnice Progara 5 polních děl. U Boljevce 6 houfnic. Sem došla 14. srpna večer ještě jedna polní baterie. U Boljevce v dubovém lese je jeden světlomet. Severně od Boljevce vystupuje často upoutaný balon, který pozoruje palbu dělostřelectva.

Zprávy o přítomnosti 69. a 6. pěšího pluku získány zajatci, kteří tvrdí, že v Boljevci je ještě jeden pluk, který však neznají.

Uvidíme dále, jaký vliv měly tyto zprávy na vrchní velitelství. Proti Bajine Bašte u Vyšehradu je stav neměněn. Vlastní trupy poutají nepřitele, který není více s to, aby na ně útočil a zatlačil je z důležitých bodů území v pohraničním pásmu.

U Plevlje měl nepřítel úspěch a zatlačil Černohorce do Plevlje, následkem čehož chtějí v noci s 17/8 na 18/8 ustoupiti na posice za tímto městem, kde by vyčkali příchod posil 8 praporů z Lovčenské skupiny, jakož i trupy z Ibarské divisií oblasti.

Toho dne byl štáb I. armády v Ubu od 8 h. 35 m.; sem dojezo i jezdecko Timocké divise I. a II. výzvy; čelo těchto divisií, které pochoduji do Ubu, jsou u Kladnické mehane. Moravská divise II. výzvy je v 7 hod. na pochodu čelem vesnice Lukavec asi 10 km východně od Valjeva a zádí u vesnice Slovac.

Podle této situace vrchní velitelství nařídilo:

Zesílení II. armády jednou divisií I. armády, kterou diriguje do V. Bošnjaku.

Zesílení Obrenovacké skupiny jedním pěším plukem a jedním dělostřeleckým oddílem Dunajské divise I. výzvy.

Pro svou strategickou zálohu podržuje zbývající divisi I. armády, která taktéž nyní táhne do Ubu. Dnes po ukončení války a všech událostí, tehdy neznámých, mohlo by se lehce říci, proč nebyly obě zbylé divise I. armády dirigovány a použity ve směru Ceru. Protože v té době byly mnohé skutečnosti ještě neznámé. Nevědělo se, zda nepřítel Šabac usilovně brání, aby zde demonstroval proti srbskému pravému křídlu nebo má-li v úmyslu dirigovati sem větší síly ke kooperaci se silami, které postupují od Driny.

Nebylo známo, zda nepřítel nechce provést nový přechod přes Sávu u Obrenovce, protože podle zpráv byly před Obrenovcem tři pěší pluky.

Nevědělo se dosud, kde bude použito 15. a 16. armádního sboru, což dosud větším dílem nebylo konstatováno.

Pro tyto nejasnosti nesmělo se vrchní velitelství rozhodnouti k zasazení posledních svých sil a proto nadále podržuje jednu divisi jako strategickou zálohu.

Vrchní velitelství neurčuje vyslané posilové divise pro II. armádu směr působnosti, nýbrž diriguje ji jen do V. Bošnjaka, ponechávajíc veliteli II. armády na vůli, aby jí použil v bitvě podle svého uvážení. Protože to byla předposlední divise strategické zálohy vrchního velitelství, tedy důležité faktum, stálo by za uvážení, zda by o jejím upotřebení nemělo též rozhodovat vrchní velitelství. Neboť mohlo počítati, že bude mít ještě dosti času rozhodnouti o směru, v kterém této divise použití, poněvadž měla tato divise od výchozího místa do V. Bošnjaku 40 km pochod. Uvidíme později, bylo-li rozhodnutí vrchního velitelství správné.

Třetí den bitvy — 18. srpen.

Průběh událostí:

Ve směru Ljubovij—Pecka bylo v boji po celý den pokračováno. Nepřítel postupuje až před posice Proslop—Osoj. V kritickém okamžiku vlastní skupina je zesílena jedním praporem Moravské divise II. výzvy. Noc přerušuje nerozhodný boj. O tomto boji vrchní velitel ví jen, že je v proudu, že nepřítelův tlak je silný, ale neví konečný výsledek a nemá zpráv, zdali nepřítel zde zvítězil.

U III. armády nepřítel časně zrána obnovuje útok proti levému křídlu divise na pravém křídle armády — proti Groblju.

Tento útok trval celý den. Před večerem nepřítel dospěl na 200—300 m před vlastní zákopy, ale je v 19 hod. odražen a ustoupil na 600—700 m vzad.

Na pravém křídle Drinské divise I. výzvy v prostoru mezi výše uvedenými útoky, nepřítel neútočil.

Nepřátelský útok na Soldatovića Gajeva a silnější činnost proti levému boku III. armády přinutila dirigovati armádní zálohu na levé křídlo a do jeho blízkosti. (Dva prapory a dvě baterie na levé křídlo a jeden prapor a jedna baterie do středu divise levého křídla [Drinská divise I. výzvy].) Asi v poledne dosáhla čela dvou kolon Moravské divise II. výzvy prostoru levého křídla III. armády a blízkosti Pecky.

Kolem 11 hod. byl pozorován ústup nepřátelských částí před levým křídlem III. armády, takže se neangažovaná část armádní zálohy (dva prapory a jedna baterie) mohla dirigovati na severní stranu. K tomu však nedošlo, protože pravé křídlo armády bylo dostatečně silné, aby odolalo nepříteli, bude-li útočiti.

Pravé křídlo III. armády bylo od levého křídla II. armády vzdáleno asi 7—8 km, což skýtalo nepříteli možnost obchvatu ze severní strany.

Toho dne také nepřítel této příležitosti využil. Již od 9 hodin počal útočiti na Marjanovića vis, který byl obsazen jen dvěma prapory, jednou zákopnickou rotou a jednou horskou baterií. Později se útok rozvinul i severně, takže nepřítel ohrožoval i pravý bok posádky na Marjanovicově visu. Po tomto útoku nepřítel o 17 hod. 20 min. obsazuje tento kopec. Vlastní části v nepořádku ustupují na Ovčarevac a Ratkovac (3—5 km od Marjanovića visa). Ale nepřítel

byl unaven a pravděpodobně i nedosti silný, takže se spokojil pronásledováním palbou.

Celkem měl nepřítel na frontě III. armády úspěchy a neúspěchy. Úspěch byl na velmi důležitém směru, totiž ve směru spojení III. a II. armády, ve směru komunikace III. armády, ale tento úspěch byl osamocený a nedostatečně energický, takže zůstal nevyužitkován.

Na frontě II. armády bylo 18. srpna ztraceno mnoho času. Kombinovaná divise po předchozím dorozumění očekávala, že Moravská divise I. výzvy počne útočiti. Mezitím, podle plánu velitele jmenovaná divise, měla její pravá kolona v prvním čase zůstat v pozici na Kalemu jako opora a později postoupiti na $\odot$ 325 a dále podle situace podporovati útok levé kolony směrem na Rašuljač. Kombinovaná divise však, pravděpodobně jsouc špatně informována, vyčkávala, že i tato pravá kolona započne útok. Při tomto vyčkávání byla pravá kolona kombinované divise na hřebetu Ceru napadena asi kolem 16 hod. a zdržena v obraně na Trojanovu vrchu; ale nepřátelský útok odrazila. Levá kolona pak přešla v útok asi kolem 17 hod. a rychle obsadila linii Gaj—Preki Rt (na výšinách uprostřed mezi Trojanovým vrchem a Kosaninog Gradem). Během noci útočil nepřítel i na tuto kolonu, ale byl odražen.

Velitel Moravské divise I. výzvy vydal o 7 hod. ústní rozkaz k útoku. Kolem 10 hod. její levá kolona započala postupovat přes ř. Cernici. Asi v poledne setkal se vel. II. armády s velitelem Moravské divise a pobídl ho k rychlejšímu jednání. Ve 14 hod. dospívá levá kolona do pozice u Begluk. Před ní ustoupil nepřítel na Spasoviny a Vel. Glavu, t. j. sev. záp. směrem na východní okraj hřebenu Ive-raku. V útoku na srbské straně bylo pokračováno a v 18 hod. 30 min. zabrány Spasoviny. V tom se spustil hustý déšť. Útok se zastavuje. Nepřítel se pokouší o znovu dobytí Spasoviny, ale je odražen. Nepřítel podržel v svých rukou Vel. Glavu. Tímto ústupem v sev. záp. směru nepřítel přivedl Moravskou divisi I. výzvy do blízkosti kombinované divise.

Pravá kolona Moravské divise I. výzvy se pohybovala od 15 hod. 30 min. z Kika a dosáhla $\odot$ 325, kde dostala rozkaz se opevnit a bránit. Tím způsobem se tato kolona útoku ani nezúčastnila.

Zvláštní je to, že ono nedorozumění mezi veliteli Moravské a kombinované divise, jakož i obranná úloha pravé kolony Moravské divise nevyšly najevo, neboť vel. II. armády činil později během akce výčitky vel. Moravské divise I. výzvy, že jeho postup na bojišti není tak energický, jak by to situace vyžadovala.

Na frontě jezdecké a Šumadijské divise I. výzvy byl nepřítel činný a zatlačil Šumadijskou divisi na linii vesnic Ohrid—Žabare—Branjska—Varna a jezdeckou divisi na linii Slatinia—Raskršće — Brestovac.

Zprávy, které vrchní velitelství během 18/8 dostalo, došly některé s velkým zpožděním. Nejlépe docházely zprávy od vel. III. armády.

I. Velitelství III. armády hlásí:

Noc s 17/8—18/8 prošla v klidu. Zrána okolo 5 hod. 30 min. započal boj na vlastním krajním levém křídle proti Šumeru a Soldato-viče Gajevu.

17. pěší pluk a oddíl děl., jež přišly v noci s 17/8 na 18/8, použito jako armádní zálohy. Moravská divise II. výzvy prošla v tom-

to okamžiku (18/8 — 5 hod.) svými částmi vesnicí Stav. Velitel Ljubovijské skupiny, která je nyní na linii Proslop — Požar hlásí, že nepřítel provádí i na něj tlak a že lze u vesnic Gunjaci nad Peckou pozorovati nepřátelské hlídky, které asi přišly z Krupanj.

Z dosavadní činnosti nepřitele lze usuzovati, že prodlužuje své dosavadní pravé křídlo a útočí ve směru Proslop. Obávám se, aby taktéž neučinil ve směru Debelog brdo. Směr Rogadžica náleží do pásma Užické armády a bylo by záhodno naříditi vel. Užického vojska, aby svou pozornost věnoval tomuto směru. III. armáda má 2 slabé roty na Debelog brdu, který opevňují. Veškeré ostatní trupy III. armády jsou angažovány při útoku před vlastní frontou a nemohou tam nic poslati.

O pádu Marjanoviča vise se dozvědělo vrchní velitelství teprve druhého dne 19/8.

II. Vel. II. armády hlásí:

1. Situace u armády byla v noci se 17. na 18. srpna tato:

Šumadijská divise I. výzvy útočila včera (17/8) na Šabac bez úspěchu a zastavila se na pozicích před městem. Šabac je silně opevněn, opatřen drátěnými překážkami, obrana je podporována silnou dělovou palbou z levého břehu Sávy, takže další útok by neměl úspěch. Nařídil jsem, aby se Šumadijská divise opevnila v pozicích u Šabce, čímž učiněn Šabac neškodným ve směru, vedoucím do vnitrozemí, a zbytek sil aby seskupila v prostoru D. Branjska — Jevrenovac pro manévry proti objevivším se nepřátelským kolonám.

Divise má značné ztráty.

Jezdecká divise zesílila Šumadijskou divisi jedním jezdeckým plukem, 1—2 prapory pěchoty a jednou baterií. Tato divise, opřena o trupy u Šabce na Trojanovom gradu na Ceru operovala ve směru Lešnice.

Kombinovaná divise obsadila 17. srpna kopec Trojanov grad na Ceru a opevňuje jej jako opěrný bod pro další postup.

Moravská divise I. výzvy pro převahu nepřitele, který jí napadl 17/8 z údolí Jadru, stáhla své levé křídlo a je v pozicích Begluk—Kalem.

2. Velitel jezdecké divise mimo ostatní hlásí večer (17/8) o 20. hod., že 4. jezdecký pluk narazil na jednu nepřátelskou kolonu, která ustupovala z Ceru na Lipolišť, svedl s ní boj a zatlačil ji na Lipolišť. Nepřítel zanechal 6 děl.

3. 4. jezdecký pluk, který byl v noci na předních strážích v linii Glavica, vedl celou noc (17/8—18/8) boj s ustupujícím nepřitelem.

3. jezd. pluk postupoval z Čokešine na ves Prnjavor a obsadil ji, ale střetl se s nepřátelskou ustupující kolonou, provázenou dělostřelectvem a jezdeckem a po úporném boji v ulicích Prnjavoru musil ustoupiti s velkými ztrátami a nechal ležet i ukořistěnou baterii. Ráno (18/8) asi ve 4 hod. dorazil tento pluk se 2 eskadronami a 1 kulometným oddílem k divisi, kam i ostatní části toho pluku dorazí během dnešního dne.

Jezdecká divise, která během posledních 3 dnů vykonala úsilné pochody, noční a denní boje, nemaje klidu k nakrmení a napojení koní, je silně znavena a potřebuje oddechu.

Večer (17/8) vyžádal jsem od vel. Šumadijské divise I. výzvy, aby mně poslal posilu dvou praporů k pokračování v pronásledování na Drinu, ale do rána (18/8) nic nepřišlo.

4. Velitel kombinované divise ráno 18/8 o 9 hod. hlásí: Od zajatce 12 roty 28. pěšího zeměbr. pluku jsou získány zprávy: na pozicích Ceru a jižně jsou 28., 6., 7., 8. a 11. pěší pluky zeměbrancecké; dělostřelectvo dvoudenní bitvou je zničeno. 28. pěší zeměbr. pluk je rozbit; bylo vydáno nařízení, aby se vesnice pálily a obyvatelstvo ubilo.

Resumé:

U Šabce, v Mačvě a na hřbetu Ceru situace je pro vlastní trupy příznivá. Na levém křídle II. armády má nepřítel nadvládu. Na frontě III. armády pokračuje nepřítel v svých útocích, z kterých některé byly odrazeny a v některých se dosud pokračuje.

Na ostatních částech fronty žádné zvláštní události.

Ze všech zpráv učinila na vrchní velitelství největší dojem zpráva o ústupu Moravské divise I. výzvy a nebezpečí ohrožení týlu ze směru Rogačice—Valjevo. Tyto zprávy přiměly vrchní velitelství dne 18/8, že vydalo tento rozkaz:

„Protože není nutná potřeba, aby divise I. armády, která vám byla dána k dispozici, byla použita proti Šabci, nařídíte, ať pokračuje v pochodu na Tekeriš a použijte jí k podpoře útoku generála Gojkoviče proti nepříteli.“

Tento rozkaz vydán 18/8 o 10. hod.

18/8 dopoledne přichází vrchní velitelství tedy k rozhodnutí, použití této divise na levém křídle II. armády. To je samozřejmé, neboť vrchní velitelství v tom okamžiku mělo jen zprávu o vlastním neúspěchu u Moravské divise. Tato nová divise měla dát silný impuls frontální a mimo to utvořit pevnější spojení mezi II. a III. armádou.

Pro silnější ochranu směru Rogačice—Valjevo v této době 18/8 o 10 hod. nařídilo vrchní velitelství veliteli Užické armády, aby zesílil posádku na Debelog Brdu a aby byl v uvedeném směru prováděn pečlivý průzkum a zajištění.

Během vydání těchto rozkazů došly vrchní velitelství ještě tyto dvě zprávy od III. armády:

„Na celé frontě III. armády od Soldatoviča Gajeva až k Marjanoviča visa nepřítel odražen. Ve všech směrech je pozorovat ustupující kolony; dělostřelectvo pronásleduje palbou. Ve směru Krupanj vyslán pronásledovací oddíl o 2 praporech, o baterii a jezdecktvu. V ostatní směry vyslány průzkumné oddíly.“

„U jednoho zajatého dělostřeleckého důstojníka nalezen operační rozkaz, vydaný na podkladě rozkazu V. armády. Tento rozkaz, datovaný 16. srpna, určuje 13. horskou brigádu přes Pecky na Jalevik, 11. horskou brigádu přes Proslop na Bare, 12. horskou brigádu cestou Ljubovij—Pecka.“

V rozkaze se vyžaduje, aby byly s největším úsilím 17/8 obsazeny: Stráža — Donja Orovia — Kik — Golo Brdo a event. Čučut (záp. od Pecky). Jiné zprávy tvrdí, že nepřítel má silnější síly mezi Drinou a Proslopem. Dnes se na Proslopu bojovalo, ale o výsledku nemám ještě zpráv. Veliteli Moravské divise II. výzvy jsem nařídil, aby tam vyslal jeden prapor.“

Tato zpráva přinesla vrchnímu velitelství uklidnění. Starost o frontu III. armády takřka zmizela. Mohlo se nyní jen starati, jak použití dosud neangažované divise k rozšíření dobytých úspěchů. Jak to vrch. velitelství řešilo, uvidíme dne 19/8.

Čtvrtý den bitvy — 19/8.

U nepřítele se očekává pro ochabování sil na bojišti příchod nových sil a to těch, které se již angažují u Proslopa a kterých bude teprve použito ve směru Rogačica—Valjevo. Na vlastní straně je v strategické záloze ještě jedna divise pěší u Ubu (Timocká II. výzvy, na 2 dny pochodu od bojiště vzdálená). Druhá předposlední (Timocká I. výzvy) pěší divise ze strategické zálohy dána k dispozici vel. II. armádě již 17/8. Dnešního dne přichází na bojiště, podle včerejšího nařízení vrch. velitelství, jež nastínilo její použití u Šabce nebo v prostoru mezi II. a III. armádou. Za svítání 19/8 nevstoupila ještě do boje. Je vidět ze situace, že bude tento den právě tak velmi důležitý jako dni předchozí.

U armád, jsoucích přímo v boji, jsou všechny divise rozvinuty. Armádní zálohy jsou vypotřebovány. Proto zbývá k dalšímu průběhu bitvy, k dobytí vítězství, jen nové napětí všech sil, divisi první linie a akce ještě neangažovaných divisi.

Mimo fronty Šabac — Zavlaka — Proslop jsou síly vázané speciálními úlohami ochrany boků a týlu a mimo to jsou tak daleko, že je nelze brát v úvahu pro použití v této bitvě, která se již blíží ke konci. Proto je potřebí při studiu této bitvy, jde-li o tento den, přidržeti se událostí na frontě Šabac — Zavlaka — Proslop a otázky, jak a kde má být použito Timocké divise I. a II. výzvy, první velitelem II. armády a druhé vrchním velitelstvím.

19/8 se v bitvě pokračuje a vrchní velitelství s nedočkavostí očekává zprávy z bojiště. Dvě otázky je mohly zajímat: Zdali II. armáda pokračovala v postupu a neprojeví-li se nepřátelské síly v bocích dříve než se vše ukončí s nepřítelem na Jadru a na Ceru?

Práce vrch. velitel. byla ztížena ještě tím, že zpravodajská služba špatně fungovala. Zprávy přicházely s velkým zpožděním. O událostech minulého dne zprávy nepřišly během noci, nýbrž až příštího dne. Je přirozené, že i rozkazy, vydané na podkladě těchto zpráv, musily přijíti s opožděním.

Tak tomu bylo včera i dnes. Ze služební zprávy hlav. štábu srbského o této bitvě možno zjistiti, v jaké době dne 19/8 vrch. velitelství dostalo zprávu II. armády o průběhu bitvy z 18/8; bylo to asi dopoledne 19/8.

Z této zprávy vrchní velitelství zvědělo:

a) že Šumadijská divise I. výzvy byla silně napadena na celé frontě a byla přinucena ustoupiti na linii Leskiča mehana — vršek mezi Dušavou a potokem Mrnorc a na vršek severně od Varny, na které odrazila útok nepřítele;

b) že pro ustoupení této divise i jezdecká divise ustoupila na linii Brestovac — Raskršce — Metkovič — Dušava se zálohou u Slatiny a že tím způsobem tvořily tyto dvě divise souvislou frontu od sev. východu na jihozápad od vesnice Zabara až na Trojan;

c) že na hřbetu Ceru postoupila pravá kolona kombinované divise, ale ještě neobsadila Kosanin grad;

d) že levá kolona této divise a celá Moravská divise I. výzvy od 15 hod. útočí a že Moravská divise dosáhla vršku u vesnice Jugoviče;

e) že z nepřátelského chování proti Moravské divisi a Kombinované divisi velitel II. armády usuzuje, že nepřítel na této frontě začne ustupovat;

f) že se Timocká divise I. výzvy této noci, s 18/8 na 19/8 má přemístiti do prostoru Rumska—Volujac (4—5 km od bojiště).

V té zprávě oznamuje velitelství II. armády též svůj úmysl: že chce s Šumadijskou, Kombinovanou a Moravskou divisi 19/8 pokračovati v útocích a že má v úmyslu Timockou divisi I. výzvy a jezdeckou divisi dirigovati směrem k Lešnici, aby zde ohrozily nepřítel, ale že se chce konečně rozhodnouti teprve tehdy, až dostane zprávu o dosavadních výsledcích bojů Kombinované a Moravské divise I. výzvy a nebude-li potřebí Timocké divise I. výzvy k akci na Jadru.

Výše uvedené zprávy zvěstovaly ovšem vrchnímu velitelství dobrý průběh událostí.

Na Ceru a Iveraku nepřítel povoluje. V Mačvě nepřítel včera ustupoval i útočil. Jeho úspěšný útok u Šabce byl brzo zastaven, to znamená, že k nápravě situace zde není potřebí žádných vojsk.

Bylo nutno, aby se vrchní velitelství seznámilo s událostmi u III. armády; během toho času mohlo dojít i nové vyjasnění v situaci u II. armády. Proto vrchní velitelství neuznalo potřebu vydati po přijetí výše uvedené zprávy od II. armády nějaký rozkaz.

Toho dne vrchní velitelství bylo daleko lépe zpraveno o průběhu bojů u II. armády než minulého dne. Během 19/8 došly zprávy o událostech do 18 hod., t. j. o událostech, které se zběhly před koncem tohoto dne.

Bylo hlášeno:

1. Kombinovaná divise jednou svou kolonou obsadila Kosanin grad na Ceru a pronásleduje nepřítele na Vidojevicu a druhou kolonou obsadila Rašuljavu a útočí dále, působíc tak společně s Moravskou divisi I. výzvy při jejím útoku na Popov Parlog na Iveraku.

2. Šumadijská divise I. výzvy počala před silným nepřátelským útokem asi v poledne ustupovati na pravý břeh ř. Dobravy a jezdecká divise ustoupila na linii Belege—Suvača—Stari Vinogradi — Sinoševič, t. j. utvořila frontu jak proti východu, tak i proti severu.

3. V touž dobu došly ještě další zprávy od II. armády:

Šumadijská divise I. výzvy ustoupila na pravý břeh ř. Dobravy na linii Zablače — Bunarine Male — Vuković — Vučevica — Kujavica, ale ne celá, protože 11. pěší pluk, který byl na pravém křídle, je v tom čase ještě na levém břehu.

Kombinovaná divise zaujala posici Rajni grob — (bod, kde se hřeben Iveraku na vých. okraji rozdvojuje, z nichž jedna část tvoří Rašuljava a druhá část Velika Glava), kdež ukořistila mnoho děl, kár a nového materiálu a pokračuje v pronásledování.

Moravská divise I. výzvy postupuje k útoku na Popov Parlog.

Timocká divise I. výzvy postupuje přes Vlasič a ves Donje Situlje, aby napadla protivníka na Marjanoviču visu a v údolí Jadru.

Z díla o Cerské bitvě, vydaného hlavním štábem srbské armády, nelze zjistit, kdy vrchní velitelství dostalo tyto dvě důležité zprávy; ale, poněvadž byly podkladem rozkazů vydaných vrchním velitelstvím v noci s 19/8—20/8, lze předpokládat, že je musilo dostatí během téže noci.

Během postupu vlastních trup na Ceru a Iveraku je nepřátelský tlak na Šumadijskou divisi I. výzvy tak silný, že byla vržena zpět od Šabce do posic, z kterých před 3 dny vyšla.

V tom okamžiku vypadá fronta II. armády asi takto: Pravé křídlo je u vesnice Kujavice, 12 km jihových. od Šabce; odtud jde na jihozápad v délce asi 10—12 km až k vesnici Zablače, pak se náhle lomí, skočí přes ves Sinoševic přímo na západ až ke Kosaninog gradu, kde se opět lomí a obrací se úplně na jih přes Rašuljače a Rajin grob, východně od Popov Parloga (☉ 408) k vesnici Sipulje.

Fronta jezdecké divise chránila v samé blízkosti pravý bok a tyl hlavní skupiny II. armády a nepřátelský event. úspěch proti frontě této divisi mohl ohrozit rázem dosavadní úspěch Kombinované a Moravské divise I. výzvy. Fronta Šumadijské divise I. výzvy probíhala na 15 km za pravým křídlem hlavní bitevní skupiny II. armády (od pravého křídla Kombinované divise, t. j. od Kosanin gradu); kdyby nepřítel zde rozvinul svůj úspěch, mohla by být ohrožena činnost nejen II., ale i III. armády. Toto nebezpečí zmenšovaly však tyto okolnosti:

Zprávy od Šabce nemluví o tom, zda nepřítel pronásleduje nebo se zesiluje nebo rozšiřuje-li svůj úspěch proti Šumadijské divisi I. výzvy; naopak tyto zprávy činily ten dojem, že ústup této divise byl proveden bez nepřátelského tlaku, ve snaze dosáti výhodnějších obranných posic.

Ústup jezdecké divise nebyl důsledkem nepřátelského tlaku, nýbrž měl ten účel, aby byla opravena fronta ve shodě s frontou Šumadijské divise.

Postup Kombinované a Moravské divise I. výzvy pokračuje.

Tyto uspokojující okolnosti nebyly však tak jasné a očividné, aby se mohl přehlížeti nepřátelský úspěch u Šabce. Ba naopak, tento úspěch a tím vytvořená nepříznivá situace fronty jak v svém rozsahu, tak i ve svých následcích proti tylu II. a III. armády měl tak veliký vliv, že přiměl vrchní velitelství k tomu, že dirigovalo svou poslední divisi ze strategické zálohy ve směru Šabac k nápravě situace. Tím i tato poslední divise odchází k odražení nepřátelského útoku, čím se značně zmenšuje vlastní snaha k provedení úderu podle vlastního úmyslu a vlastní vůle.

Dodatečný rozbor událostí nám ukáže, zda byl tento tah vrchního velitelství nezbytný nebo přenáhlený.

V svém situačním hlášení, týkajícím se situace o 18 hod. dne 19/8 praví velitel II. armády mimo jiné: „Timocká divise I. výzvy postupuje přes Vlasie a ves Donje Sipulje, aby napadla protivníka na Marjanoviču visu a v údolí ř. Jadru“.

To znamená, že tato divise, které vel. II. armády (18/8 v 21 hod.) měl v úmyslu použít současně s jezdeckou divisi směrem Lešnice, odešla na jistou část fronty opět jen k paralysování nepřátelské akce a ne za akcí podle vlastní vůle. K angažování této divise došlo takto: 19/8 v 8 hod. odešel velitel II. armády na Kik u Tekeriše, aby řídil bitvu. O 9 hod. 40 min. hlásí mu zástupce náčelníka arm. štábu, že vrchní velitelství oznamuje, že III. armáda je silně tísněna a že by bylo potřeba odeslati tam Timockou divisi I. výzvy co nejdříve na pomoc.

Jak vidíme, popud k tomuto angažování Timocké divise I. výzvy vyšel od vrch. velitelství. Tento popud nebyl sice dán ve formě rozkazu, nýbrž více ve smyslu ústního připomenutí. Jak způsob, tak i stylisace tohoto oznámení ponechávaly vel. II. armády právo konečného rozhodnutí na podkladě ocenění situace na frontě své armády a podle zpráv, které má o situaci na její frontě.

Ztráta Marjanoviča visu silně deprimovala vrchního velitele i oba velitele armád. Tato deprese byla způsobena více terénní důležitostí tohoto vršku, vzhledem na komunikace III. armády a vnitřní křídla II. a III. armády nežli samou silou nepřátelského útoku. Rozehleli-li však silu tohoto útoku blíže, přijdeme k závěru že Marjanovičův vis nebyl ztracen pro velikou mohutnost a sílu nepřátelských vojsk, nýbrž více velikou slabostí vlastní posádky v tomto prostoru. Tam, kde vlastní posádka v síle celkem 2 praporů, 1 zákop, roty a jedné horské baterie zabraňovala nepříteli dobytí tohoto bodu, tam se nemohla dirigovati celá divise, nýbrž nejvýše snad třetina divise a ostatní ponechatí pro manévrovací akci směrem na Lešnici, jak to bylo předtím v úmyslu vel. II. armády.

Jestliže vrchní velitelství nadmíru přeceňovalo nebezpečí nastalé ztrátou Marjanoviča visu nebo jestliže si je představoval také tak vel. III. armády nebo dělila-li se o to obě velitelství, to nelze z vydaných pozdějších dokumentů vyčísti.

Z celého případu však plyne toto důležité naučení:

1. Voj. geograf. vliv i nejvýhodněji postavených nebo od přírody silně utvářených posic a prostorů závisí jedině na počtu vojsk, která je hájí. Slabé nepřátelské síly na Marjanoviču visu nebyly tak silné, aby tento vršek mohl mít takový vliv na ohrožení týlu a na spojení v týlu vlastního vojska; proto nebylo potřebí vysílati sem příliš mnoho sil k paralysování nepřátelské činnosti na účet manévrovací činnosti, činnosti podle vlastní vůle a kombinace.

2. Podřízení velitelé musí s největší obezřelostí a opatrností používatí výrazů při situačních hlášeních.

Že se zde postupovalo přenáhleně, nejlépe dosvědčují tyto dvě okolnosti:

1. 20. srpna zrána hlásil vel. III. armády vrch. velitelé mimo jiné i toto:

„Štáb Drinské divise II. výzvy hlásí, že na Marjanovičově visu nevidí silnější oddíly a domnívá se, že to nebyl žádný vážný útok, protože nepřítel ustupuje.“ Tato zpráva byla zaslána vrch. velitelství 20/8 z rána, takže již i den předtím mohla býti situace takto oceněna, neboť nepřítel byl jen tak silný, že vlastní síly zatlačil, ale nepronásledoval a svůj úspěch nerozšiřoval.

2. Jak později uvidíme, trupy III. armády dobyly Marjanovičova visu zpět dříve, než Timocká divise I. výzvy měla čas to provést.

Krátce říkajíc, způsob použití Timocké divise I. výzvy představuje jeden značný nedostatek na srbské straně, který byl důsledkem, což nutno přiznati, dříve uvedených okolností a pak i únavy a všeobecně malého početního stavu sil III. armády. Opětná ztráta Marjanoviča visu připadá na 8. den nepřetržitých bojů trup III. armády; je pravděpodobné, že vel. III. armády pro velkou voj. geograf. důležitost tohoto místa a pro únavu svých trup, nemohla již počítati se svými trupami tak, jak by situace vyžadovala, hleděl, aby se dělil o odpovědnost za další příhody v této oblasti s vrchním velitelem.

Při tehdejších slabých prostředcích zpravodajských nelze takový dojem u vel. III. armády vyloučiti.

Tento případ zároveň velmi dobře ukazuje, jak je za války důležitá služba výzvědná a zpravodajská. Kdyby byla tehdy po ruce

letadla, bylo by vel. III. armády i vrch. vel. mnohem méně znepokojeno pádem Marjanoviča visu a byl by se tam poslal k posile jistě asi jeden pěší pluk a 2—3 baterie místo celé divise.

Nutno připomenouti, že by se v takových případech bylo dalo mnohem dříve zasáhnouti, kdyby bývalo bylo vrch. velitelství blíže bojiště nebo kdyby bylo mělo poblíže nějaký způsobilý orgán, který by mohl na místě oceniti podmínky angažování oné divise a potom podati svůj návrh vrchnímu velitelství k rozhodnutí.

Průběh akcí na frontě III. armády 19/8.

Ve směru Ljubovij—Pecka se vede boj na posicích u Proslopa. Není zpráv, zda vrchní velitelství bylo zpraveno o výsledku těchto bojů, ale toho dne bylo uvědoměno o tom, že část Moravské divise II. výzvy, která byla 3 km vých. od Pecky a která měla přijíti na pomoc Proslupu a Rožnji, nepřišla toho dne vůbec v akci. To znamená, že nepřátelská síla v tomto směru nebyla tak silná, aby zavadala podnět k angažování uvedené části Moravské divise.

Pravé křídlo Moravské divise II. výzvy postoupilo na levý břeh Stavské řeky a tím učinila krok kupředu vzhledem k levému úseku III. armády. I zde nebylo žádných srážek, jen dělová palba.

Před levým úsekem III. armády (fronta Drinské divise I. výzvy) taktéž jen dělová palba s obou stran; mimo to pozorováno částečné ustupování nepřítele.

Na frontě Drinské divise II. výzvy započala nepřátelská akce dělostřelectva silnou palbou a odpoledne asi v 17 hod. útok pěchoty. O 20 hod. dostala se nepřátelská pěchota až na 300—500 m od vlastních zákopů. Konečný výsledek byl: nepřítel všude odražen, jen na pravém křídle obsadil Marjanoviča vis.

O těchto událostech u III. armády z 19/8 bylo vrchní velitelství zpraveno během noci s 19/8 na 20/8. Poněvadž se tato zpráva zmínjuje o událostech, které se přihodily o 23 hod. 19/8, znamená to, že ji vrch. velitelství dostalo asi o půlnoci nebo v druhé polovině té noci. Tato zpráva obsahovala:

1. 19/8 prováděl nepřítel útoky na frontu armády od 5 hodin 30 min. až do 16 hod. a obnovil je mezi 18. a 20. hod. proti Marjanovičovu visu a okolo 23 hod. proti levému křídlu Drinské divise II. výzvy (○ 263 — Groblje).

2. Nepřátelské útoky byly všude odrazeny vyjma u Marjanoviča visa, kterého se nepřítel před soumrakem prudkým a nenadálým přepadem zmocnil.

Tam, kde byly nepřátelské útoky odrazeny, nalezeno mnoho zahozených zbraní, různého materiálu a raněných, kteří nebyli odneseni. To, jakož i výpovědi zajatců nasvědčuje, že nepřítel utrpěl ve dnech 18/8 a 19/8 velké ztráty.

K této zprávě přikládá vel. III. armády tento důležitý dodatek: „Nepřítel spěšně dopravuje trupy a vozy cestou Zavlaka na Krupanj. Není možno zjistiti, zda to znamená ústup či seskupování sil proti našemu levému křídlu.“

3. Vlastní trupy od Jadra se všude až k Baštavskému brdu držely výtečně.

Proti Marjanoviču visu odeslána posila 2 praporů k opětnému dobytí této posice.

4. Moravská divise II. výzvy má 2 pluky a 2 baterie u Soldatoviča Konaka, jeden pluk a jednu baterii již u Jalovika nad Peckou, kde zůstane tak dlouho, dokud se nevyjasní situace na Proslopu a Rožnju.

5. Velitel III. armády se rozhodne o své činnosti pro zítřejší den až podle zpráv, které očekává ještě do rána 20. srpna.

Když vrchní velitelství dostalo tuto zprávu, muselo býti přes hlášení o opětném pádu Marjanoviča visu upokojeno. S rozvahou mohlo býti uvažováno:

Timocká divise I. výzvy je zcela blízko Marjanoviča visu; ona donutí nepřítele, aby jej opustil dříve než přikročí k útoku; na ostatních částech fronty této armády nepřítel zůstavil viditelné stopy svého neúspěchu. Moravská divise II. výzvy stála z velké části neangažována. Tedy III. armáda může býti sama hotova s nepřítelem, kterého má před sebou.

Jižně od III. armády byly dosavadní události bez významu, ale počínaly od tohoto dne také ony obracet na sebe pozornost.

Na frontě Užického vojska oboustranná dělová palba, ale není změn v pozicích.

Jižně na březích řeky Lima a směrem Plevlje—Prilepolje nepřítel přikročil k ofenzivě a zatlačil vlastní síly k Priboju a Javorju a mohl obsadit Plevlje. Vlastní posily byly dirigovány v Priboju a Prijepolje. Všeobecný dojem je, že se lokálním zesílením Černožských a Užických vojsk a Ibarské divisi oblasti, podaří lokalizovat tuto nepřátelskou akci.

Vzhledem k těmto okolnostem vydalo vrch. velitelství v noci s 19/8 na 20/8 toto nařízení:

1. Poslední divise ze strategické zálohy (Timocká divise II. výzvy) se diriguje z Ubu k Šabci a tu provede pod velením velitele I. armády společně se Šumadijskou divisí I. výzvy ochranu pravého boku celého vojska proti nepřátelským akcím z prostoru Šabce, dokud nebude vybojováno vítězství na Ceru, Iveraku a v údolí Jadru.

Tím byla ulehčena úloha velitele II. armády, který mohl nyní veškerou svou pozornost obrátiti hlavnímu průběhu událostí, t. j. na velení oněch sil II. armády, které jsou přímo zúčastněny bitvy. To bylo třeba již dříve učiniti a tím by bývala vždy součinnost II. a III. armády, jakož i vliv velitele II. armády na činnost svých divisí zajištěn.

2. Vyslání jednoho pluku pěchoty a jedné polní baterie od Dunajské divise I. výzvy k Obrenovacké skupině ještě v noci.

3. Svěření ochrany směru Rogačica—Valjevo veliteli III. armády, k čemuž se mu přiděluje 12. kadrovský pěší pluk, který byl dirigován na Debelovo brdo, kde mu má býti podřízen dosavadní oddíl v této posici.

Tím vypadala situace koncem 4. bitevního dne asi takto:

Před III. armádou nepřítel ustupuje, ale velitel není si ještě jist, zda je to počátek všeobecného ústupu nepřitele proto, že ztratil bitvu, či jen stáhnutí na novou obrannou posici.

II. armáda měla značný úspěch na Ceru a Iveraku, hlavně však na Ceru.

U Šabce a v Mačvě zmenšuje ústup dojem dosaženého úspěchu na Ceru, Iveraku a v údolí Jadru.

Uvidíme, jak se události vyvinou příští dny.

Využití bitvy a konec operací — pátý den — 20. srpna.

V své zprávě, zaslané vrchnímu velitelství v noci s 19/8 na 20/8, hlásí velitel III. armády:

„Před III. armádou nepřítel spěšně dopravuje trupy a vozy zpět po cestě Zavrlaka směrem na Krupanj. Nelze dosud zjistiti, zda je to ústup či seskupování sil proti našemu levému křídlu.“ Tato část zprávy podává jasný důkaz, že v noci s 19/8 na 20/8 nebylo velitelství III. armády orientováno, je-li nepřítel poražen či chce-li pokračovati v útoku, k čemuž provádí přeskupování. Tato neorientovanost se odráží i na jiném místě této zprávy: „Má činnost zítra (20. srpna) závisí na zprávách, které dostanu do svítání od svých trup a od velitele II. armády.“

Velitel II. armády pak pro ústup Šumadijské divise I. výzvy a nezdolaný odpor na hřbetu Iveraku nedotýká se v svých zprávách otázky o ukončení boje, ale má z dosavadního průběhu událostí dojem, že bitva je ještě v proudu a že se v ní má pokračovati.

Stejný dojem má vrchní velitelství, neboť v svých rozkazech, vydaných v noci s 19/8 na 20/8 nečiní žádné zmínky o ukončení bitvy. To znamená, že i vrchní velitelství počítá s pokračováním bitvy.

Tak nastal den 20. srpna, který zastihl jak velitelství armád, tak i vrchní velitelství u vědomí, že bitva je ještě v proudu.

Mezitím nepřítel započal svou V. armádou v údolí Jadru, na Iveraku a Ceru se svým ústupem večer 19. srpna, pak pokračoval v něm celou noc s 19/8 na 20/8 a tím získal tolik času a takovou vzdálenost od srbských sil, že provedl ústup nerušeně a dokončil jej během 20. srpna.

Vlastní armády počítaly s tím, že 20. srpna budou pokračovati v bitvě, a nepřítel ji přerušil již večer minulého dne. Není to jediný případ; shledáváme se s podobnou situací všude tam, kde žádná strana nedisponuje nějakou velikou převahou. Takový případ byl i v Cerské bitvě. Ze srbské strany se zúčastnilo přímo bitvy $4\frac{1}{2}$ pěší divise, a to Kombinovaná, Moravská a Drinská I. výzvy, Drinská a $\frac{1}{2}$ Moravské II. výzvy, kdežto na nepřátelské straně se zúčastnily dva armádní sbory, a to 13. a 8. (21. zeměbranecká, 9., 36., 42. divise a tři samostatné pěší brigády). Nepřítel byl o $1\frac{1}{2}$ divise silnější. Tato nepřátelská početní převaha se stupňuje ještě tím, že od prvního dne nepřítel všemi těmito silami ihned operoval, kdežto srbské síly ztratily na pochodech k seskupení k bitvě mnoho času (byly to: 6. pěší pluk II. výzvy a 17. pěší pluk I. výzvy, pochodovaly od Šabce na frontu své armády; $\frac{1}{2}$ Moravské divise II. výzvy od Ubu přes Valjevo do Pecek, Drinská divise I. výzvy od Valjeva do Loznice). Nepřítel naproti tomu v té době již bojoval se všemi svými silami. Za takového poměru sil, kde nepřítel byl v bitvě silnější, kde po celý čas od přechodu přes Drinu a během bitvy měl k dispozici pro boj všechny své síly a Srbové je neměli, kde měl nad Srby v boku hlavního bojiště u Šabce úspěch, a to vybojovaný silami dvakrát až třikrát silnějšími, než byl srbský boční voj (Šumadijská divise I. výzvy), je pak přirozené, že srbský úspěch nemohl býti tak veliký a nápadný.

Ale větší morální síla, válečné zkušenosti a v celku bojová zdatnost na srbské straně způsobila, že byl nepřítel poražen a přiznával, že bitvu prohrál. Na straně srbské se sice poznávalo, že úspěch je na vlastní straně, ale není ještě úplný. K jeho dokončení byla zde pořád ještě odhodla-

nost, vůle i síly jak morální, tak i materiální (neangažované divise). Právě v těchto různostech nazírání na konec bitvy záleží úspěch srbský a porážka nepřítele. Za takového stavu názorů na jedné i druhé straně přišel 20. srpen — den, za kterého nepřítel prováděl spěšně, ale v pořádku ústup a Srbové za slabého vzájemného spojení opatrně postupovali.

Pohlédneme na běh událostí toho dne:

19. srpna nařídil velitel II. armády, aby divise pokračovaly v svých dřívějších úlohách, a dodal, aby se Šumadijská divise I. výzvy postarala co nejdříve seznati nepřátelskou sílu, aby mohlo býti nařízeno, čeho dále třeba, podle okolností a aby Kombinovaná divise obsadila Vidojevicu, t. j. západní okraj hřebene Ceru, aby tím usnadnila jezdecké divisi pronásledování nepřítele, který se 19/8 objevil před ní na linii Brestovac—Belege—(kota 280)—Stari Vinograd—Liljin Grob.

U Šabce nepřítel přes den útočil na Šumadijskou divisi I. výzvy, ale byl odražen; potom divise vysunula jednu část na levý břeh Dobravy, zůstavši se svými hlavními silami nadále na pravém břehu, aby zde vyčkala posily (Timockou divisi II. výzvy a dělostřelectvo). Před večerem bylo pozorováno, že se nepřítel seskupuje u Šabce a že se zesiluje oddíly přicházejícími z levého břehu Sávy.

Jezdecká divise, překonavši nepřátelský odpor u vesnice Grusiče, pokračuje v postupu a obsazuje tohoto dne ves Prnjavor a předními částmi dosahuje Driny. Při té příležitosti nepřítel zanechal 3 děla, 10 kár a jiný materiál, z čehož lze usuzovati na jeho spěšný a v ne pořádku provedený ústup na tomto místě.

Kombinovaná divise zrána 20/8 dostala zprávu o nepřátelském ústupu údolím řeky Lešnice většími silami a slabšími přes Cer. Na tyto zprávy přikročeno ihned k postupu levou kolonou divise. Kolem 8 hod. obsazena Vidojevica na Ceru; z ní bije dělostřelectvo do nepřátelských řad, které ustupují od Lešnice k mostu na Drině (východně od Janje).

O 12 hod. 45 min. vlastní přední části vcházejí do Lešnice, kde byly napadeny jen jednotlivě roztroušenými nepřátelskými oddíly. Útok na most nebyl proveden, poněvadž nebylo dostatečných sil po ruce. Pravá kolona zůstala na Ceru (pro únavu a vyčerpání po bojích východně od Vidojevice) a od levé kolony bylo použito větších částí sil k obsazení západního okraje Ceru (Vidojevica—vesnice D. Dobrič—Jaderská Lešnica). Dosaženo aspoň toho, že byl nepřítel pronásledován na mostě dělovou palbou během zpětného přechodu.

Moravská divise I. výzvy v svém opatrném postupu přišla bez srážek na západní okraj Iveraku, což znamenalo, že nepřítel i zde během noci získal dostatek času a vzdálenosti, aby druhého dne nemohl býti přímo pronásledován.

Timocká divise I. výzvy se zúčastňuje bojů 20. srpna útokem ve směru přes Marjanovičova vis a severně přes Kik. Marjanovičova vis bylo již předtím dobyto zpět 17. p. pl. a 3. přespočetným pěším plukem. Do 10 hod. obsazen Kik a pak nastalo pronásledování nepřítele po obou březích Jadru do linie Jarebička Crkva—Puškarevac—Majdan. Po tomto pronásledování kladl nepřítel malý odpor u Jarebičke Crkve a na V. Gradcu.

Jak vidíme, úloha, pro kterou byla určena Timocká divise II. výzvy (dobyti Marjanovičova visu) byla provedena před příchodem

této divise a vrchní velitelství 20. srpna o 17 hod. 12 min. nařizuje, že se tato divise „má seskupit a odtáhnout přes Tekeriš k vesnici Mrovska“.

Celková situace před II. armádou byla asi tato:

V údolí Jadru, na Iveraku, Ceru a v Mačvě se nepřítel odpoutal a přešel Drinu. V Mačvě došlo k silnějším ústupovým bojům, po kterých nepřítel zanechal hojnost kořisti.

U Šabce projevoval nepřítel značnou činnost, která vyžadovala se srbské strany vyčkání posil.

U III. armády na pravém křídle dobyly trupy asi v poledne zpět Marjanovičova visu a na levém křídle nastal postup. Výzvědné oddily konstatovaly přítomnost nepřítele na pravém břehu řeky Likorde. Na ostatních částech fronty III. armády nebylo bojů.

Ve směru Pecka—Ljubovij vlastní Ljubovijská skupina zaujala posici Malí Rožanj.

I u štábu velitelství III. armády ukázala se konečně potřeba postupu, ačkoli situace nebyla podle názoru velitele III. armády úplně jasná k pronásledování.

Přes to o 9 hod. nařídil velitel III. armády pohyb své armády na pravý břeh řeky Likorde.

Vrchní velitelství se pod vlivem zpráv II. armády rozhodlo i s III. armádou zahájit pronásledování a nařídilo jí pronásledování směrem Lešnice a Krupanj. Velitel III. armády se podle toho rozhodl postoupiti toho dne do linie Miškovac—M. Gradač, t. j. na výšiny Jarebičke Crkve a druhý den 21/8 do linie Jezero—Gričansko Groblje asi 10—12 km východně Loznice. Moravská divise II. výzvy (na levém křídle) — měla 20/8 dojít do Krupanj.

20/8 dosáhly trupy III. armády bez boje určeného prostoru, což značí, že nepřítel i před ní využil noci k odpoutání se a k ústupu.

Krátce říkajíc, nepřátelské síly ze severních svahů Ceru, z Iveraku, údolí Jadru a ze směru Krupanj—Ljubovij ustoupily na levý břeh Driny. Část nepřítele u Šabce útočí na Šumadijskou divisi I. výzvy, která je v posicích na pravém břehu Dobravy; je odražen. Východně od ústí Kolubary, na Sávě a na Dunaji nepřítel zůstal na místě na severním břehu uvedených řek.

Ve směru Užice není změny a u Lima ustoupily vlastní síly pod tlakem nepřítele na Dobru vodu a Priboj.

Na srbské straně stály trupy takto:

Šumadijská divise I. výzvy po odražení nepřátelských vojsk zůstala na pravém břehu řeky Dobravy a posunula jen slabé části na levý břeh do linie Leskiča Mehana—ves Vukošić—Branjska—Slatina, ale i ony nebyly v dotyku s nepřítelem. Severně od Ceru, jezdecká divise s přidělenými pěchotními částmi byla na obou březích řeky Bele Reke a na linii Kosovac—Visoki Parlog—Glavica—ves Culjkovič, asi 5 km jižně od vesnice Lipolišta a s jezdeckou částí v Prnjavoru (s předními částmi na Drině).

Kombinovaná divise držela linii Jaderska Lješnica—Vidojevica (s předními částmi na Drině), kdežto Moravská divise I. výzvy tvořila frontu více proti jihu, t. j. proti Jadru na linii vesnice G. Dobrič—vesnice Veliko Selo.

Timocká divise I. výzvy, která pronásledovala podél řeky Jadru, dosáhla linie Jarebičke crkve—Puškarevac—Majdan (20 km východně od Driny).

III. armáda s Dunajskými divisemi I. a II. výzvy dospěla do linie Miškovac—M. Gradac (1 km za posicemi Timocké divise I. výzvy) a s Moravskou divisí II. výzvy s $\frac{2}{3}$ do Krupanj a $\frac{1}{3}$ do Pecky (viz přílohu 2, situaci zeleně vyznačenou).

Resumé.

Hlavní část nepřátelských sil, s kterými srážka srbských vojsk tvoří Cerskou bitvu, byla poražena na Ceru, Iveraku a v údolí Jadru a přinucena k opuštění srbského teritoria a k zpětnému přechodu na levý břeh Driny. U Šabce nepřítel zůstal; u Užice byly obě strany ve vyčkávacím stavu akce na řece Límu.

Pro vojvodu Putnika byla situace jasná:

Bitva byla dobojována a vítězná; nepřátelské akce u Šabce a na Límu byly vlastně poslední záchvěvy dokonávajícího člověka.

Zhodnocení této bitvy projevil v své depeši, zaslané 20. srpna J. V. králi Petru I.:

„Podle rozkazu vrch. vel. J. V. Král. Výsosti následníka trůnu mám čest oznámiti Vašemu Veličenstvu, že bylo hlavní nepřátelské vojsko poraženo na Jadru a na Ceru a vlastní trupy energicky pronásledují nepřítele k Drině.

Dobyto je veliké kořisti.“

J. V. král s velkou radostí přijal zprávu o vítězství a dal jí výraz v své depeši:

„Vojvodu Putnikovi — Kragujevac.

Junáci z Kumanova, Bitolje a Bregalnice na Jadru dosvědčili znovu své sebezapírání a obětování pro otčinu, která byla nebezpečně napadena Rakušany.

Živio srbské chrabré vojsko.

Petr m. p.“

Dokončení operací ve dnech 21.—24. srpna:

21. srpna pronikly II. a III. armáda až k Drině. U Šabce bojuje I. armáda s nepřítelem od 21. až 24. srpna, kdy nepřítel i zde je přinucen opustiti srbské území a přejíti na levý břeh Sávy.

21. a 22. srpna ve směru Užice a na Límu nepřítel útočil na celé frontě a zatlačil vlastní části, a to ve směru Vyšehrad — Užice až k výšinám Šarganského pohoří (8—10 km od hranic na srbském území) a ve směru Uvac — Užice do linie Liska — Tornik (10—12 km od hranice) a na Límu až do Nove Varoši.

Nepřítel pak sám od sebe se zachytil na linii S. Kremič (proti sev. záp. okraji Tarského pohoří) — ves Mokra Gora — Cigla (O 1057) — Karaula Čistodo — Karaula Kozla — Vranovac (na levém břehu středního toku Užice) a u Nove Varoši.

23. srpna ustoupil nepřítel ze srbského území, aby se seskupil u Vlasenice.

24. srpna, t. j. po 12 dnech po přechodu Driny a Sávy, opustil nepřítel všude srbské území a tím ještě jednou potvrdil již dřívější své přiznání, že Cerskou bitvu prohrál a že v ní byl poražen.

Srbskému vrch. velitelství se podařilo přes tehdejší velkou rozlohu hranic mezi Rakouskem a Srbskem a přes nejistotu tím vznik-

lou, odkud asi nepřítel vpadne do země, těžiti částečně z chyb nepřítelů a přivést do bitvy tolik sil, že s nimi poráží nepřítel a donucuje zuřivé Rakousko opustiti území Srbska, po kterém tolik toužilo a zanechati tam značné množství materiálu jako kořist, kterou vojvoda v jedné ze svých zpráv vypočítává takto:

„Za svého ústupu zanechal nám nepřítel značnou válečnou kořist: přes 50 děl, 86 muničních vozů a kár, 3 polní nemocnice, jednu sanitní kolonu, hojnost telegrafního materiálu, mnoho pušek, ženijního materiálu, veliký počet koní a trénu, 6 vagonů potravin, 7 polních kováren atd.“

Ke konci nutno zdůrazniti, že zásluhu o vítězství lze přičísti hlavně tomu, že vrchní velitelství bylo vydatně podporováno kvalitou srbských trup, které mají lví podíl v úspěchu Cerské bitvy. V svých zprávách oceňoval nepřítel srbské síly 2 až 4krát silnější než skutečně byly. Tak tomu bylo u Šabce, Krupnja a na jiných místech. Ačkoliv u Šabce byla jen jedna divise, nepřítel oceňoval zde srbské síly 16/8 šestkrát silnější, než byly ve skutečnosti. To je jedním z nejpádňějších důkazů vysoké hodnoty srbských trup.

Proto lze vším právem tvrditi, že vítězství v Cerské bitvě připadá jak trupám, tak i jejich velitelům, t. j. že si byli navzájem rovnocenní.

To je ovoce normálního a přírodního vývoje národa, z čehož třeba vzít i příklad i pro budoucnost. Srbský národ s vděčností vzpomíná padlých svých hrdinů a postavil jim na Ceru pomník, který byl slavnostně odhalen 28. června m. r.

Nechť příklad sebezapírání a obětování pro vlast najde ohlasu i v naší mladé armádě.

Živela srbska hrabra vojska!

Major gšt. Rudolf KUČERA:

Armádní jezdeckto v pohybné válce.

(Pokračování.)

III. část.

Období světové války.

V německém jezdecktu nebylo na počátku války pochyb o úkolech jezdeckta; velitelé i vojska byli v nich manévry, cvičeními a vyučováním vycvičeni. Armádní jezdeckto vyhledávalo zprávy zdaleka strategickými zvědy — divisní jezdeckto na blízko průzkumem. Nebylo-li armádního jezdeckta, zastávalo divisní jezdeckto rovněž úkol zvědů. Nebralo se v počet, že by letadla a vzducholodi nahradily jezdeckto v úloze vyhledávání zpráv. Protože bylo jisté, že armádní jezdeckto v těchto úkolech narazí na odpory nepřátelského jezdeckta i jiných zbraní, musilo míti prostředky, aby si bojem mohlo vynutiti splnění úkolu. Mělo jezdecké dělostřelectvo, kulometné a zákopnické oddíly, myslivecké prapory na automobilech a cyklisty. Ačkolí bralo v počet, že atakou, podporovanou děly a kulomety, zažene nepřátelské jezdeckto, bylo si vědomo, že boje palbou pěšky bude třeba zejména v boji o osady, který doufalo podle poměrů spojit s atakou.